

# การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แนวคิดและหลักการ

## Educational Administration in the 21st Century: Concepts and Principles

กฤษณา สังครุฑ

Kritsana Sangkrut

โรงเรียนวัดปลักไม้ลาย

Wat Plakmai Lai School

Corresponding Author e-mail: bornrich115@gmail.com

Received: 2025-03-12 Revised: 2025-06-10 Accepted: 2025-06-30

### บทคัดย่อ

การบริหารการศึกษาในปัจจุบัน สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และความท้าทายใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกยุคโลกาภิวัตน์ การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการศึกษาในสถานศึกษา และพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา นอกจากนี้ การบริหารการศึกษายังต้องมุ่งเน้นการสร้างร่วมมือกับชุมชน โดยการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มีความยืดหยุ่น และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืน ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมในยุคปัจจุบัน บทความการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แนวคิดและหลักการนี้ประกอบด้วย ขอบข่ายการบริหารการศึกษา ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 บทบาทของผู้บริหารการศึกษากับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ องค์ประกอบการบริหารการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ

**คำสำคัญ:** การบริหารการศึกษา; ศตวรรษที่ 21; แนวคิดและหลักการ

### Abstract

In the present era, educational institutions must adapt to the rapid changes in society, technological advancements, and new challenges arising in the age of globalization. Research indicates that educational administration in the 21st century must emphasize the integration of information and communication technology (ICT) to support teaching, learning, and management. Additionally, fostering educational innovation within institutions and enhancing the capabilities of teachers and educational personnel are crucial. Moreover, educational administration must focus on building strong collaboration with communities. Effective educational management in the 21st

century requires a clear vision, flexibility, and adaptability to change in order to establish a high-quality and sustainable education system that meets the needs of learners and society today. This academic article aims to study the scope of educational administration, the competencies of educational administrators in the 21st century, the roles of educational leaders in managing education, and the key components of educational administration for excellence.

**Keywords:** Educational Administration; 21st Century; Concepts and Principles

## บทนำ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งและซับซ้อนในหลายมิติ โดยในแต่ละประเทศพยายามปรับตัวและสร้างกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อให้ประเทศของตนเองมีความเป็นเลิศในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และโดยเฉพาะด้านการศึกษา ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและศักยภาพในระดับประเทศท่ามกลางการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ไร้ขอบเขต และดำเนินไปอย่างรวดเร็ว การศึกษาถูกมองว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของแต่ละประเทศ สังคมในศตวรรษที่ 21 ทำให้การศึกษาไม่เพียงแต่ต้องผลิตองค์ความรู้ใหม่ แต่ยังต้องต่อยอดความรู้เดิมบนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งการบริหารศึกษาในยุคนี้ต้องมีลักษณะเปิดกว้าง ยืดหยุ่น และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในบริบทที่หลากหลาย โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รวมถึงส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (อมรรัตน์ เตชะนอก, 2563)

การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทักษะแห่งอนาคต เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การบริหารจัดการศึกษาในยุคนี้ต้องคำนึงถึงการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลให้รูปแบบและวิธีการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนเพื่อเตรียมพร้อมนักเรียนสำหรับอนาคตที่เต็มไปด้วยความท้าทาย การพัฒนาทักษะแห่งอนาคต เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการ

ส่งเสริมและพัฒนาในระบบการศึกษา ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาแนวคิดที่สามารถแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาหรือข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ นักเรียนจะต้องมีทักษะในการตัดสินใจที่มีเหตุผล โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในการวิเคราะห์ และหาทางออกที่มีความเหมาะสม ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถหาทางออกที่ดีที่สุดจากสถานการณ์ที่ยากลำบาก ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีวิธีการที่ตายตัว การพัฒนาแนวคิดที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญในยุคที่ความเร็วของการเปลี่ยนแปลงสูง ทักษะความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดและมองโลกในมุมที่แตกต่างจากวิธีการเดิม ๆ การสนับสนุนให้เกิดการทดลองและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดค้นวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาหรือการทำงาน การใช้ เทคโนโลยี โดยในการบริหาร การศึกษาและการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 นั้นมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อดิจิทัล ระบบการเรียนออนไลน์ การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ ที่หลากหลาย รวมถึงการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ (ศศิรดา แพงไทย, 2559)

การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีแนวคิดและหลักการสำคัญที่เน้นความยืดหยุ่น เปิดกว้าง และมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในบริบทที่สภาพสังคม และเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักการสำคัญประกอบด้วย การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม รวมทั้งการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านี้ในการบริหารการศึกษาจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติ โดยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ตลอดจนสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีบทบาทในการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในอนาคต อาทิ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์ และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ตลอดจนการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษาในยุคที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และสามารถช่วยให้สถาบันการศึกษาเตรียมพร้อมสำหรับการรับมือกับความท้าทาย และการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะที่เหมาะสมกับโลกในอนาคตต่อไป

## ขอบข่ายการบริหารการศึกษา

ขอบข่ายการบริหารการศึกษาเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการระบบการศึกษา ซึ่งครอบคลุมทั้งในระดับ มหภาค เช่น นโยบายการศึกษาแห่งชาติ และระดับจุลภาค เช่น การบริหารโรงเรียน หรือห้องเรียน เป็นต้น ขอบข่ายการบริหารการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานวิชาการ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดแนวทางการสอน เนื้อหาการเรียนการสอน การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน การวางแผนการเรียนรู้สำหรับการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ การบริหารงานวิชาการยังครอบคลุมถึงการพัฒนาครูเพื่อให้มีทักษะเหมาะสมในการสอน เช่น การฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนใหม่ๆ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และการส่งเสริมการวิจัยทางการศึกษา เป็นต้น

2. การบริหารงบประมาณและการเงิน การบริหารงบประมาณและการเงินในสถานศึกษา เป็นกระบวนการจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยดำเนินการวางแผนและการตรวจสอบการใช้จ่ายเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน การบริหารงบประมาณจำเป็นต้องมีการจัดทำแผนงบประมาณประจำปีที่ครอบคลุมทุกด้าน เช่น การจัดหาทรัพยากรทางการศึกษา การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการเรียนการสอน และการจัดทำรายงานทางการเงินจะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถติดตามการใช้จ่ายได้อย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ การบริหารงบประมาณทางการเงินที่ดีช่วยให้โรงเรียนสามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

3. การบริหารบุคคล การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เช่น การคัดเลือกและสรรหาครูและบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การสร้างแรงจูงใจ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร การบริหารบุคคลยังเกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางและนโยบายการศึกษาในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรและการสนับสนุนให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ และเต็มศักยภาพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการทำงาน

4. การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษา เป็นการบริหารจัดการที่สนับสนุนการดำเนินการทั่วไปของโรงเรียน รวมถึงการบริหารจัดการงานธุรการและเอกสาร การ

จัดการการติดต่อสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร และการจัดการภายในโรงเรียน เช่น การจัดการห้องเรียน การดูแลสภาพแวดล้อมและความปลอดภัยในโรงเรียน การจัดเตรียมและดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในโรงเรียน เช่น ระบบน้ำ ไฟฟ้า และอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การบริหารงานทั่วไปยังเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมงานวันสำคัญ การแข่งขันกีฬา เป็นต้น (Hallinger and Heck, 2010)

5. การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชนและภาคีเครือข่าย เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา รวมถึงการสร้างเครือข่ายการ ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากร และการประชาสัมพันธ์ เพื่อสื่อสารและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและกิจกรรมทางการศึกษากับสาธารณชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

ดังนั้น การบริหารงานในสถานศึกษาครอบคลุมมิติในหลาย ๆ ด้านที่สำคัญ ได้แก่ การบริหารงานวิชาการที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การบริหารงบประมาณและการเงินที่ช่วยให้สถานศึกษามีการใช้ทรัพยากรภายใต้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงการบริหารบุคคลที่มุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ และการบริหารงานทั่วไปที่ช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ โดยการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีส่วนช่วยให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และสังคม

## ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลากหลายมิติ ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะที่หลากหลายและเหมาะสมกับการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคนี้ เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมในปัจจุบัน ทักษะที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ทักษะการเป็นผู้นำที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารต้องสามารถสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นบุคลากรสามารถทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และคาดการณ์ถึงอนาคตได้ เพื่อพัฒนาสถานศึกษา เช่น การสนับสนุนนวัตกรรมการเรียนการสอน การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบและโครงสร้างในองค์กร และการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้บริหารควรสร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากรในองค์กรและชุมชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการ

พัฒนาสถานศึกษาเต็มความสามารถ ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงในมิติสังคม และวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความสามารถในการนำบุคลากรในองค์กรและจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นมาโดยไม่คาดคิด เช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบัน การนำระบบการเรียนรู้แบบใหม่มาใช้ หรือการรับมือกับวิกฤตต่าง ๆ เช่น การแพร่ระบาดของโรคระบาด จากที่ได้กล่าวไป ผู้บริหารควรมีแผนในการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและการบริหาร ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การนำระบบ e-Learning มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดการข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียน นอกจากนี้ยังต้องตระหนักถึงความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3. ทักษะการสื่อสาร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารงานสถานศึกษาในโรงเรียน ผู้บริหารจำเป็นต้องสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยการสื่อสารอย่าง ชัดเจน และเน้นความเข้าใจร่วมกัน มีความโปร่งใส เช่น การประชุมร่วมกับระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การจัดเวทีเสวนา และในปัจจุบันสามารถใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน (สร้อยสุดา ศุภมาตย์ และทับทิม ทองกอบัวแก้ว, 2565)

4. ทักษะการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล การใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผนและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลผลการเรียนของนักเรียนเพื่อออกแบบการพัฒนาหลักสูตร การวางแผนงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการ หรือการประเมินประสิทธิภาพของบุคลากร ข้อมูลที่ชัดเจนช่วยลดความเสี่ยงในการตัดสินใจและเพิ่มความน่าเชื่อถือ

5. ทักษะการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน องค์กรภายนอก เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เช่น การจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชน การร่วมมือกับภาคเอกชนในการสนับสนุนทรัพยากร หรือการสร้างพันธมิตรกับสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี (Leithwood and Jantzi, 2008)

6. ทักษะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ ผู้บริหารที่ดีต้องมีจริยธรรมและความรับผิดชอบในการตัดสินใจ การเป็นแบบอย่างในด้านความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ รวมถึงการปฏิบัติที่โปร่งใสช่วยสร้างความไว้วางใจให้แก่บุคลากรในองค์กร นอกจากนี้ ผู้บริหารควรส่งเสริมค่านิยมที่ดีในโรงเรียน เช่น การส่งเสริมความเท่าเทียม การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นต้น (สถาพร พงษ์พิบูล, 2559)

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง การเป็นผู้นำที่มีทักษะที่หลากหลาย เช่น การเป็นผู้นำที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง และการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่น จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และความต้องการของนักเรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม

### บทบาทของผู้บริหารการศึกษากับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยปัจจัยด้านเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงของสังคม และความท้าทายทางเศรษฐกิจ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและพัฒนากระบวนการศึกษาให้ สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเรียนรู้ในห้องเรียนแบบดั้งเดิมอีกต่อไป แต่ก้าวไปสู่การเรียนรู้แบบบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะในการคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยการบริหารจัดการของผู้นำที่มีทักษะในเชิงกลยุทธ์ และมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อสถาบันการศึกษานั้น ๆ ดังนี้

1. ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นการสร้างระบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และนวัตกรรมทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ และการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการศึกษาในปัจจุบันไม่ได้จำกัดเพียงในห้องเรียนอีกต่อไป แต่ครอบคลุมถึงการเรียนรู้แบบไร้พรมแดน โดยอาศัยเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ

2. การส่งเสริมการเรียนรู้แบบไร้พรมแดน ในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องเรียนหรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอีกต่อไป การจัดการศึกษาแบบไร้พรมแดนหมายถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้จากทุกที่ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนบนโลก โดยการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น ระบบการเรียนรู้

ออนไลน์ (e-Learning) หรือแพลตฟอร์มการศึกษาแบบเปิด มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา เป็นต้น (ศศิรดา แพงไทย, 2559)

3.การพัฒนาหลักสูตรและเสริมสร้างทักษะแห่งอนาคต การศึกษาในปัจจุบันไม่เพียงมุ่งเน้นที่ความรู้เชิงทฤษฎี แต่ต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดทำหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นและทันสมัยเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องคำนึงถึงเปลี่ยนแปลงของสังคม

4.การพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ครูถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ผู้บริหารต้องสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของครูให้สามารถเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องต่อความต้องการของผู้เรียน ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง การให้คำปรึกษา และการสร้างแรงจูงใจให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (จริญญาภรณ์ ศรีจันทร์ และ จุฬารัตนภรณ์ ณะแพทย์, 2565)

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารการศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกในด้านต่าง ๆ ทั้งมิติทางเทคโนโลยี สังคม และเศรษฐกิจ โดยบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้จำกัดเพียงการกำหนดหรือออกนโยบาย แต่ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถปรับตัวและสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดระบบการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนการจัดการศึกษาจำเป็นต้องครอบคลุมถึงการพัฒนากลยุทธ์ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งยังต้องสนับสนุนการเรียนรู้แบบไร้พรมแดนผ่านเทคโนโลยีและดิจิทัลแพลตฟอร์มที่สถาบันการศึกษาได้สร้างขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนได้จากทุกที่ทั่วทุกมุมโลก นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะครู ให้มีศักยภาพในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ สิ่งเหล่านี้จะช่วยเพิ่มทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้กับครู ผู้บริหารการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ และความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

## องค์ประกอบการบริหารการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ

ในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่การบริหารจัดการศึกษาจะต้องมุ่งเน้นความเป็นเลิศ (Excellence) ทั้งในด้านคุณภาพของผู้เรียน ผู้สอน และกระบวนการจัดการเรียนรู้

1. วิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน (Vision and Mission) การบริหารการศึกษาที่ประสบความสำเร็จต้องเริ่มจากการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ซึ่งเปรียบเสมือน "เข็มทิศ" ที่ช่วยกำหนดทิศทางของสถาบันการศึกษาเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนไปในทิศทางที่เหมาะสม

1.1 วิสัยทัศน์ (Vision) เป็นเป้าหมายระยะยาวที่องค์กรต้องการบรรลุ เช่น การมุ่งเน้นให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ทันสมัยในระดับภูมิภาค เป็นต้น

1.2 พันธกิจ (Mission) เป็นแนวทางหรือแผนงานที่องค์กรใช้เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ เช่น การพัฒนาหลักสูตร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เป็นต้น

ดังนั้น การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจนทำให้ครู ผู้บริหาร และบุคลากรสามารถเข้าใจบทบาทของตนเองและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร

2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ทรัพยากรมนุษย์ในระบบการศึกษาเป็นหัวใจที่สำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการพัฒนาครู โดยครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้เฉพาะทางในวิชาที่สอน และทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ AI หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสอน รวมถึงทักษะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา รวมถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องสนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีโอกาสรู้จักทักษะใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การเข้าร่วมงานสัมมนาวิชาการหรือการส่งบุคลากรไปศึกษาเพิ่มเติมความรู้และทักษะต่าง ๆ เป็นต้น

3. ระบบการบริหารจัดการ (Efficient Management Systems) ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดขั้นตอนที่มีความซับซ้อนในการดำเนินงาน การเพิ่มความโปร่งใส เช่น ใช้ระบบที่สามารถติดตามและตรวจสอบได้ เช่น ระบบงบประมาณที่ชัดเจน และการประเมินผลที่สม่ำเสมอ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การนำระบบฐานข้อมูลโรงเรียน (School Information Systems) มาใช้เพื่อติดตามผลการเรียน การเข้าเรียน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาจะช่วยลดภาระงานเอกสารของครู และเพิ่มความรวดเร็วในการตัดสินใจในระดับการบริหารจัดการ

4. การสร้างนวัตกรรมในกระบวนการเรียนการสอน (Innovation in the Teaching and Learning Process) เป็นการพัฒนาและประยุกต์ใช้วิธีการ เครื่องมือ และเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเน้นการตอบสนองต่อความต้องการและความหลากหลายของผู้เรียน เช่น การนำรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) หรือการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นต้น ซึ่งนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพมากขึ้น

5. ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (Collaboration from all sectors) เป็นหัวใจสำคัญ ในการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และภาคเอกชนช่วยเพิ่มทรัพยากรและโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา เช่น การสนับสนุนจากชุมชน ชุมชนถือเป็นแหล่งทรัพยากรและองค์ความรู้ที่สำคัญ การดึงศักยภาพของชุมชนมาสนับสนุนการศึกษา ช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น โดยโรงเรียนอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น เช่น ปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากรเพื่อแบ่งปันประสบการณ์และความรู้ให้กับนักเรียน เป็นต้น (ชนิดา ปากหวาน, 2565)

6. การวัดและประเมินผล (Measurement and Evaluation) ถือได้ว่าเป็นกระบวนการสำคัญในระบบการศึกษา เนื่องจากช่วยสะท้อนถึงประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงคุณภาพของการบริหารงานทางการศึกษาของผู้บริหาร การวัดผลที่ดีไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงทักษะการปฏิบัติ คุณลักษณะนิสัย และความพึงพอใจของผู้เรียน ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด เช่น การวัดผลด้านความรู้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินความเข้าใจ ความคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาของผู้เรียนต่อสิ่งที่เรียนรู้ การวัดผลด้านคุณลักษณะ การวัดผลด้านนี้มุ่งเน้นการประเมินพฤติกรรม ทศนคติ และคุณธรรมของผู้เรียน เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย การทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

7. การมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Approach) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีบทบาทในการสร้างความรู้และทักษะด้วยตนเอง การปรับเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ โดยครูเป็นเสมือนผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ช่วยสร้างแรงจูงใจและความ

สนใจให้กับผู้เรียน ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองในทุกมิติเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในมิติต่าง ๆ ของสังคม

จากที่ได้กล่าวไป สามารถสรุปได้ว่า ในการพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีองค์ประกอบสำคัญ เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การสร้างนวัตกรรมในการเรียนการสอน ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เป็นต้น วามสามารถในการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยยกระดับคุณภาพของผู้เรียน ส่งเสริมบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา และสร้างระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

## สรุป

การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารการศึกษาจำเป็นต้องเริ่มจากวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน เพื่อกำหนดทิศทางของสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะครู ถือเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยตรง การใช้ระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความรวดเร็วในการตัดสินใจให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากนี้การสร้างนวัตกรรมในกระบวนการเรียนการสอน สามารถช่วยตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนได้ รวมถึงความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ยังสามารถช่วยเสริมสร้างทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษาให้แก่สถานศึกษา โดยการวัดและประเมินผล เป็นสิ่งที่จำเป็นซึ่งช่วยสะท้อนถึงคุณภาพของการเรียนการสอนและการบริหารจัดการการศึกษา และสุดท้ายการมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางช่วยพัฒนาผู้เรียนและเสริมสร้างทักษะสำหรับอนาคต สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลทำให้ระบบการบริหารจัดการการศึกษาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงสุด สามารถช่วยสร้างรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่ออนาคตที่ยั่งยืนของผู้เรียน สังคม และประเทศชาติต่อไป

## เอกสารอ้างอิง (References)

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

- จริญญารณ์ ศรีจันดารี และจุฬาพรรณรณ์ ธนะแพทย์. (2565). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21. *Journal of MCU Ubon Review*, 6(3), 865-876.
- ชนิดา ปากหวาน. (2565). การพัฒนาแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศศิธรดา แสงไทย. (2559). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิต เอเชีย*, 6(1), 1-10.
- สร้อยสุดา ศุภมาตย์, & ทับทิม ทองกอบัวแก้ว. (2023). การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21. ใน รายงานการประชุม Graduate School Conference, 1041-1048.
- สถาพร พงษ์พิบูล. (2559). การบริหารการศึกษา กับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(2), 36-49.
- อมรรัตน์ เตชะนอก. (2563). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในศตวรรษที่ 21. *Journal of Modern Learning Development*, 5(6), 364-373.
- Hallinger, P., & Heck, R. H. (2010). Collaborative leadership and school improvement: Understanding the impact on school capacity and student learning. *School Leadership & Management*, 30(2), 95-110.
- Leithwood, K., & Jantzi, D. (2008). Linking leadership to student learning: The contributions of leader efficacy. *Educational Administration Quarterly*, 44(4), 496-528